

УДК 141

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.9>

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ АЙЗЕКА АЗІМОВА: ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ІНТЕНЦІЇ *HOMO FUTURUS* У ЦИКЛІ «ФУНДАЦІЯ»

Сергій Костючков

*Херсонський державний університет,
факультет психології, історії та соціології,
кафедра філософії, соціології та соціальної роботи
вул. Університетська, 27, 73000, м. Херсон, Україна*

Актуальність теми обумовлена філософсько-антропологічною завантаженістю текстів науково-фантастичних романів англomовних письменників ХХ століття. В цьому аспекті особливої уваги заслуговує творчий спадок американського письменника Айзека Азімова, автора більше ніж 500 фантастичних творів, серед яких особливе місце займає цикл романів із об'єднуючою назвою «Фундація». В якості мети визначено обґрунтування філософсько-антропологічного контексту романів циклу «Фундація» з фокусом дослідницької уваги на екзистенційних інтенціях людини майбутнього в процесі розселення у просторах далекого Космосу. Результатами дослідження є розкриття текстологічних, художніх ознак науково-фантастичних творів А. Азімова, конкретно – циклу романів «Фундація», які можна використовувати в якості дослідницької бази окремих аспектів філософської антропології. Показано, що твори письменника-фантаста, крім перспективного проєктування життя людських спільнот або окремого індивіда, пов'язані з пригодами в Космосі, постають як спроба філософсько-антропологічного осмислення специфіки буття людини, її життєпроявів і прагнень у неординарних умовах космічного простору. З'ясовано, що екзистенційним вибором людини майбутнього (*homo futurus*) А. Азімов бачить духовність: вона спроможна подолати грубу силу, але не здатна до натиску; через зростання таких протидіючих сил, як регіоналізм або націоналізм, духовність не може панувати довго, але іншої альтернативи для людини майбутнього А. Азімов не вбачає. Письменник упевнений у тому, що людство в майбутньому досягне такого стану, коли розквіт наук і технологій набуде максимальної конвергенції з всебічним розвитком людини – духовним, інтелектуальним і фізичним. Показаний телеологічний характер філософської антропології А. Азімова: людина майбутнього в його трактуванні – це не постлюдина, біологічну природу якої в результаті розвитку нових технологій буде змінено настільки кардинально, що можна буде казати про руйнування найбільш ключових антропологічних характеристик, але таку людину вже не можна буде вважати людиною в сучасному розумінні цього слова. Зроблено висновок про філософську затребуваність, наукову евристичність і культурну значущість циклу науково-фантастичних романів «Фундація» американського письменника Айзека Азімова.

Ключові слова: наукова фантастика, «Фундація», філософська антропологія, екзистенція, людина майбутнього, Земля, Космос, страх, невідоме.

Постановка проблеми. Наскільки наукова фантастика двадцятого століття є інтегрованою в проблемний простір філософського розуміння людини як такої, зокрема – людини майбутнього? Це питання все частіше актуалізується серед мислителів сьогодення, сферою досліджень яких є філософська антропологія. Серед сучасних письменників-фантастів Айзек Азімов займає особливе місце завдяки творам, насиченим не тільки науково-фантастичними передбаченнями, соціально-психологічною та етичною проблематикою й технологічними прогнозами, але й глибоким аналізом філософських проблем. Сучасні

дослідники творчості А. Азімова зосереджують увагу на етичних аспектах розвитку робототехніки, фіналістських мотивах життя на Землі, соціальних і філософських ідеях у вимірі гетеротопії, можливих сценаріях розвитку суспільства в майбутньому. Але недослідженою залишається філософсько-антропологічний контекст творів А. Азімова, зокрема – в романах циклу «Фундація», з фокусуванням уваги на екзистенційних інтенціях людини майбутнього в процесі засвоєння космічного простору. Очевидним є звернення письменника до філософських проблем буття людини, квінтесенцією яких є роздуми над тим, наскільки рух людства по шляху технічного прогресу гармонізується з тим, що називають традиційно духовним розвитком людини й суспільства. А. Азімов показує, що в процесі пізнання інопланетних цивілізацій і засвоєння нових планет людство стикається з безліччю різноманітних проблем – морально-етичних, соціально-політичних, психологічних, економічних, культурних тощо. Якою буде людина майбутнього в різних вимірах – анатомо-фізіологічному, морально-духовному, психосоціальному тощо? Чи має право одна людина або організована група вирішувати долі інших держав, народів або цивілізацій? Як поведе себе людина, котра віч-на-віч зіткнеться з невідомим, чи буде при цьому домінувати страх? Чи мають моральне право монарх або політичний діяч ризикувати своїми підданими чи підлеглими? Чи може бути адекватною ціна військової перемоги або політичного успіху вартості людського життя? Відтак, проблематизується філософсько-антропологічна складова романів циклу «Фундація» А. Азімова з акцентом уваги на екзистенційних інтенціях людини майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема людини у філософському контексті є однією з найважливіших і значущих у науково-фантастичних творах ХХ століття, зокрема – у творчому спадку американського письменника Айзека Азімова. Різні аспекти творчості А. Азімова знайшли відображення в наукових роботах літературознавців, соціологів, філософів: етику роботів досліджує Дж. Мур [1]; соціальні та філософські ідеї кризь призму гетеротопії розглядає Р. Ахметов [2]; можливості трагічного фіналу людства досліджено М. Вайрапанді [3]. Американський учений, письменник Дж. Гунн [4] аналізує особливості літературного стилю А. Азімова. Трансформація суспільства в науково-фантастичних творах А. Азімова знайшла відображення в творчому доробку А. Лиходзівського і Р. Ахметова [5]. Зважаючи на вельми незначний перелік наукових праць, присвячених літературній спадщині А. Азімова в різних аспектах, проблему філософсько-антропологічної складової науково-фантастичних творів А. Азімова не можна вважати дослідженою достатньою мірою.

Мета статті полягає в обґрунтуванні філософсько-антропологічної «навантаженості» творів американського письменника Айзека Азімова, зокрема – романів циклу «Фундація» (оригінальна назва «Foundation») із акцентом уваги на екзистенційних інтенціях людини майбутнього (*homo futurus*) в умовах засвоєння далекого Космосу.

Виклад основного матеріалу. Літературний спадок американського письменника-фантаста Айзека Азімова (1920 – 1992) становить собою значне явище не тільки в світовій художній літературі, зокрема – в жанрі наукової фантастики, а й у світовій скарбниці філософської думки. Сюжетно концентровані та філософські орієнтовані, твори А. Азімова побудовані на роздумах, квінтесенцією яких є проблема сенсу буття *per se*, цінності й неповторності життя окремої людини та людства в планетарному масштабі. В контексті даного дослідження увагу акцентовано не на літературних особливостях творів письменника-фантаста, а на їхній філософській складовій, яка, на наш погляд, складає суттєвий аспект творчого доробку письменника, вченого-біохіміка, філософа. Занурення у філософський простір створеного генієм письменника світу дає можливість виявити в ньому

гармонійно імпліковані складники найрізноманітніших концептів – від античних і середньовічних до постмодерністських інтенцій, які не тільки не конфліктують між собою, але органічно доповнюють одна одну.

Ще з XIX століття письменники-фантасти різних країн пропонували власні оригінальні моделі розвитку людини, суспільства та природи в майбутньому. Сучасність значно розширила та урізноманітнила літературно-проектну парадигму: письменники-фантасти та філософи почали створювати конкуруючі між собою моделі та сценарії, за якими мав би розвиватися світ у найближчому або віддаленому майбутньому. Розмірковуючи про сенс і призначення наукової фантастики як літературного жанру, сам А. Азімов стверджував, що наукова фантастика за своєю природою покликана приваблювати не тільки тих читачів, котрі поцінують розум, але й ту меншість, представники якої розум не цінують. У своєму есе «Хіба ви не вірите?» (Don't You Believe?), включеному в збірку з красномовною назвою «Блукаючий розум» (The Roving Mind), яка була презентована читачеві в 1983 році, письменник підкреслює, що він не вірить ані в телепатію, ані в НЛЮ, скептично ставиться до інформації щодо Бермудського трикутника, космічних прибульців, вічного життя, оскільки не бачить переконливих доказів їх існування: «Я повірю в будь-що, яким би диким і абсурдним мені це не здавалося, якщо йому є свідчення» [6, с. 43].

У контексті заявленої теми слід підкреслити, що крім перспективного проектування життя людських спільнот або окремого індивіда, твори фантастів, пов'язані з подіями в Космосі, є спробою філософського осмислення специфіки буття людини, її життєпроявів та інтенцій у фантастичному просторі, де імпліцитно змінюється розуміння себе та світу, де стохастично активуються силові лінії буттєвих колізій, де розгортається практично безкінечна галерея інших розумінь, представлених іншими процесами та феноменами, реальностями та явищами, істотами та ландшафтами. Письменники-фантасти створюють нові світи, планети, суспільства, форми життя, зокрема – розумного, переплітаючи їх у дискретні сюжетні лінії, що домінують над довготривалим і прямиолінійним розвитком подій, пов'язаних із декількома «наскрізними» персонажами. В той же час «...комполітна структура створює гібрид, котрий задовільно слугує занепокоєності наукової фантастики щодо розширення просторових і часових горизонтів» [2, с. 33].

Серед п'ятисот творів А. Азімова – науково-фантастичних, науково-популярних, детективних – цикл творів, об'єднаних під назвою «Foundation» («Фундація») займає особливе місце. Варто підкреслити, що «Фундація» найбільш повно, на наш погляд, демонструє філософсько-антропологічні погляди А. Азімова, які знайшли відображення в інших творах письменника, серед яких – «Я, Робот», «Космічні течії», «Зірки як пил», «Камінець в небі», «Двохсотрічна людина», «Самі як боги», «Кінець Вічності» та інші. Показово, що перший роман циклу «Фундація» побачив світ 1951 року, а писати його А. Азімов почав у 1942 році, в самий розпал Другої Світової війни. Зауважимо, що традиція звернення письменників-фантастів до ідей філософської антропології, закладена, як бачиться, Гербертом Веллсом (достатньо пригадати морлоків та елоїв – представників постлюдських рас у «Машині часу»), знайшла яскраве відображення в творчості американських фантастів – Р. Бредбері, К. Саймака, Р. Хайнлайна та, безумовно, А. Азімова.

Серед широкої панорами проблем, які розглядає в творах циклу «Фундація» А. Азімов, слід відзначити наступні: ієрархія пріоритетів напрямів розвитку людства в майбутньому в історично-психологічному вимірі (письменник вибудовує сюжет, запроваджуючи специфічну науку – психоісторію); аспекти конгеніальності духовних і фізичних сил людини майбутнього – *homo futurus* і внутрішніх механізмів розвитку суспільства, що знаходить уособлення в неупинному русі шляхом прогресу, незважаючи на виникаючі

загрози й виклики; циклічність історичних процесів (ренесанс – декаданс – ренесанс – декаданс – ...*ad infinitum*), як ланцюг помилок та їх виправлення, розквіту та занепаду, прогресу та регресу; роль науково-технічного прогресу в майбутньому, зокрема – в умовах експансії людства в простори безмежного Космосу; ключові тренди еволюції (біологічної та соціальної) популяції виду *Homo sapiens* у земних і космічних умовах, зокрема, з урахуванням стохастичності та евентуальності екзистенційних інтенцій людини майбутнього. Визначальним питанням філософської антропології А. Азімова бачиться наступне – «Яким буде внутрішній світ людини майбутнього та оточуючий її світ, яких форм набуватиме їхня імплікація?».

Майбутнє в творчості А. Азімова відіграє роль фантастичного простору, в якому розгортаються одвічні колізії протистояння культури та варварства, розквіту та занепаду, прогресу та регресу. Майбутнє – це одвічна чарівна мрія, що рухає в незнану безмежну далечінь корабель земної цивілізації. Майбутнє, в зокрема, циклі «Фундація» – це те, чого ще немає, але воно переконливо й реалістично виникає в сюжетному просторі та уяві читача, незалежно від того, сприймає він його чи ні. Фіксація майбутнього в усій його «багатошаровості» в текстах циклу, не провокує автора на його смислову сегментацію, не зваблює робити його дискретно-мозаїчним. Майбутнє завжди цілісне: футурологічна «монолітність» забезпечується тим, що в будь-якій версії майбутнього автором його дескрипції та одночасно центральною діючою фігурою сюжету є Людина. Ще на початку 70-х років минулого століття А. Азімов стверджував, що саме в надрах наукової фантастики, а не в лоні академічних наук – історії, економіки, політології, соціології – набула реалістичних обрисів ідея професійної футурології, як уособлення способу життя й мислення: «Зміни мають бути передбачені до того, як вони відбудуться. Біда в тому, що світ є орієнтованим на майбутнє, а його населення – ні» [7, с. 298].

Аби знайти істину, героям «Фундації» – вченим-енциклопедистам, потрібно вийти за межі лабіринту, яким людство блукало тисячоліттями в пошуках істини, та подивитися на нього відсторонено, вийшовши за межі одвічної боротьби між знанням і незнанням. Задля передбачення майбутнього вченим Гарі Селдоном було розроблено науку психоісторію, яка, із застосуванням методів математики та інших точних наук, дозволяла прогнозувати майбутнє з високим рівнем вірогідності. Гарі Селдон запропонував створити Фундацію, яка мала стати фундаментом нової імперії на основі наукового знання, накопиченого людством протягом тисячоліть, але поступово втраченого після розселення людей по планетах Великого Космосу. Для реалізації проєкту Фундації вчених-енциклопедистів було поселено на окрему планету, але, згідно задуму Гарі Селдона, цей шлях був визначально хибним: «Саме з цією метою ми розмістили вас на такій планеті і в такий час, щоб за п'ятдесят років ви дійшли до моменту, коли вже не матимете свободи дій. З цього моменту й упродовж століть шлях, на який ви станете, є неминучим. Ви стикатиметеся з серією криз, подібних до цієї першої, і ваша свобода дій буде щоразу так само обмеженою, і ви будете змушені рухатися одним-єдиним шляхом» [8].

За фабулою роману людство давно покинуло Землю та утворило численні та різноманітні за розмірами, економічним станом, формою державного устрою, політичним режимом і рівнем технічного розвитку суспільства, серед яких домінуючу роль посідає Імперія. Якщо взяти до уваги історичний період, у який А. Азімов почав працювати над циклом – перша половина 1940-х років, коли Друга світова війна досягла свого апогею – цілком природним постає миролюбний, гуманістичний пафос письменника. Він змальовує боротьбу за владу між різними королівствами, прагнення деградуючої Імперії шляхом створення Фундації домінувати в просторі Великого Космосу з метою створення нової, оновленої

Другої Імперії. Під час криз свобода дій правителів імперії обмежується настільки, що для подолання кризи реальним є тільки один вихід. Але, доки є вибір – кризи немає! Таким екзистенційним вибором А. Азімов бачить духовність: «Так, Духовної Влади вистачило для того, щоб відбити напад Світської, але її недостатньо, щоб атакувати самим. Через постійне зростання сил протидії, відомих як регіоналізм або націоналізм, Духовна Влада не може переважати. Упевнений, що не кажу вам нічого нового [8].

Це, як бачиться, реляція геніального письменника світовій спільноті щодо розбудови нової земної цивілізації, яка буде розвиватися на засадах духовності та наукового знання. А. Азімов упевнений у тому, що людство в майбутньому досягне такого стану, коли розквіт наук і технологій набуде рівня максимальної конвергенції з всебічним розвитком людини – духовним, інтелектуальним і фізичним. В основі суспільства майбутнього, на думку письменника, творча діяльність, духовне вдосконалення, виробництво інформації та знань. У просторі філософської антропології А. Азімова людина майбутнього – *homo futurus* – це не постлюдина, біологічну природу якої в результаті розвитку нових технологій буде змінено настільки кардинально, що можна буде казати про руйнування найбільш ключових антропологічних констант (як, зокрема, «кіборгізація» людини в філософсько-антропологічних побудовах М. Хайдегера) – таку людину вже не можна буде вважати людиною в сучасному розумінні цього слова.

Відзначимо, що А. Азімов наголошує на деструктивному характері регіоналізму та націоналізму, підкреслюючи їхню дисгеніальність духовності. Саме вона, в поєднанні з науковим знанням, може і повинна бути тією фундацією без меж і кордонів (фізичних – просторових, духовних – ментальних), на якій зростатиме Людина-творець, здатна знайти шляхи вирішення навіть непередбачуваних, стохастичних і евентуальних криз. Цикл романів «Фундація» – це не тільки й не стільки про боротьбу брутальної сили проти духовного, культури проти варварства, про жорстоке протистояння прогресивного та архаїчного, вічного та ефемерного, фінального та інфінітивного. Це романи про світ людини, про одвічні її пристрасті, волю до влади, про фантазії та фобії; про людину, для якої казкове може стати реальним, яка мріє реалізувати ідеальне, але наполегливо, всупереч здоровому глузду, ідеалізує реальне.

Не можна не відзначити той факт, що А. Азімову в своїх фантастичних творах вдалося створити своєрідне філософське вчення про буття людини з точки зору її екзистенційних інтенцій. Класичне питання фундатора філософської антропології М. Шелера «Що є людина?» А. Азімов формулює принципово по-іншому – «Якою буде людина в майбутньому?» і намагається дати максимально розгорнутий спектр відповідей на нього. Прагнення А. Азімова дати об'єктивну, достовірну картину життя в майбутньому, що супроводжується доволі іронічним ставленням до сюжетного забарвлення та антуражу, закономірно сприяє фокусуванню уваги саме на людині *per se* та надає літературній основі філософсько-антропологічної проблематичності. За М. Шелером [9] («Людина та історія») екзистенційна сутність людини полягає в двох поняттях – це самостійний потужний порив людського духу та його безсилість. У бажанні перетворення оточуючого світу, людина прагне бути центром вольових актів, при цьому М. Шелер доповнює сутність людського буття категорією божественного. Філософ розглядає людину не як творіння Бога, а «співтворця» всіх онтологічних явищ: за своєю екзистенційною сутністю людина є активним творцем і перетворювачем навколишнього світу.

Світоглядні імперативи А. Азімова маніфестують його оригінальні філософсько-антропологічні погляди на людину – її сутність, природу, біологічну еволюцію та соціогенез у єдності видових, групових і індивідуальних характеристик. Майстерно, філігранно

застосовуючи прийом драматизації сюжету, А. Азімов занурює своїх героїв у карколомні пригоди, політичні інтриги, зоряні війни тощо, але вони є не більше ніж художній засіб для відображення буттєвих проявів людини в запропонованих автором обставинах. Людина в будь-які часи (а в фантастичному світі А. Азімова – людина майбутнього) є істотою, котра володіє усвідомленим рефлексуючим буттям – екзистенцією. Йдеться не про стимульовані обставинами вольові акти щодо змін сформованих патернів ставлення до природного й соціального світів; фокус уваги зміщується в бік боротьби з елементами фіктивної екзистенції – хибними мотивами, примарами, ілюзіями, симулякрами, квазіемоціями, а також примарними «понадзавданнями», прагнення досягнення яких апріорно приховує у собі неминуче фіаско.

Екзистенція є транзитивним станом людини в процесі переходу від можливості духу до реалізації особистого буття. В кризових ситуаціях, коли людина стоїть перед загрозою особистому життю або суспільній справі, якій безумовно віддана, вона розкривається в усіх можливих вимірах. Кризові ситуації – це пікові ситуації, дилеми на кшталт «бути чи не бути», в яких максимально чітко виявляється людська екзистенція. Герої А. Азімова – вчені, воїни, монархи, політичні діячі, торговці, командири зорельотів, чарівники, психологи – не сягають висот довершеності, вони не ідеальні особи, в яких можна було б розглядати трансісторично усталені позитивні риси людини майбутнього. У фантастичних світах А. Азімова люди майбутнього переживають ті ж самі пристрасті, що характерні для людей епохи Античності, Середньовіччя та й навіть для людей тих часів, у які творив письменник. Вібруючий від внутрішньої напруги світ Вічного Космосу, змальований А. Азімовим, постає не протиставленим і ворожим людині або байдужим до неї, але генетично пов'язаним із нею як фізичною, живою істотою, наділеною комплексом філогенетично обумовлених проявів буття людини – страхом, любов'ю, ненавистю, відданістю, жагою влади, сумнівами, цікавістю тощо.

Сучасні дослідники творчості А. Азімова зазначають: «Однак найбільш захоплююче – це те, як людина боїться саму себе. Мається на увазі, що саме люди створюють кращі технології для покращення умов життя, але потім починають боятися цього. Чому ж вони навіть ризикують своїм життям і створюють таких істот, наражаючи своє життя на небезпеку? Однією з можливих відповідей може бути такою, що у людей дійсно є сила, щоб створити свій кінець» [5, с. 45].

Люди майбутнього, у розумінні А. Азімова, будуть створювати нові кращі технології для оптимізації умов життя, але потім вони почнуть боятися витворів власного інтелекту. Як буде поводити себе людина, котра віч-на-віч зіткнеться з невідомим, чи буде при цьому домінувати страх чи знайдеться місце для інших проявів буття – зацікавленості, відсторонення, ворожнечі? Навіть стосунки між людьми письменник малює в песимістичних похмурих тонах: ізольовані фізично й ментально люди не будуть довіряти одне одному, у відносинах будуть панувати страх і недовіра. «Кожна людська істота жила за непроникною стіною задушливого туману, де не існувало нікого, крім неї. Час від часу до людини долинали незрозумілі сигнали з іншої подібної печери, де жила інша людина. Але через те, що вони не знали одне одного, не розуміли одне одного і не зважувались одне одному довіряти, але при цьому змалку відчували жах та небезпеку цілковитої ізоляції, страх стати жертвою собі подібної – вони ставились одне до одного, наче люті хижакі» [10].

У своїх філософсько-антропологічних побудовах А. Азімов робить акцент на художньо-емоційному аналізі реальної ситуації, в якій знаходиться людина. При цьому діяльність переважної більшості героїв циклу «Фундація» спрямовано не на досягнення конкретних матеріальних результатів, але на утвердження в собі вищих проявів людяності

в процесі реалізації визначеного вищими цілями «понадзавдання». А. Азімов – оптиміст, котрий вірить у людське майбутнє: страх зміниться довірою та любов'ю, недовіра трансформується в щиросердність, духовне піднесення замінить собою душевну порожнечу. Письменник упевнений, що розум і духовність Людини приведуть її на верхівку тієї величної піраміди, фундаментом якої будуть Істина, Мудрість, Краса, Гармонія, Прогрес. А. Азімов висноує, що «для того щоб невтомна робота п'ятдесятьох поколінь зійшла нанівець, необхідні були століття. Але цьому допомагали самі люди. Мільярди людей загинули, мільйони втекли, а мало з тих, що залишилися, здирали металеву шкіру планети, оголюючи ґрунт, який вперше за тисячу років побачив сонячне світло. Відмовившись від металевих чудес, які залишилися з давніх-давен, люди повернулися до землі» [11].

Метафора «здирання металевої шкіри» маніфестує гуманістичний пафос А. Азімова: він вірить у звернення людства майбутнього до своєї прабатьківщини – до Землі як планети – колиски життя, до землі – як годувальниці. Вигоди від фізичних наук письменник називає «грубими», а від «ментальних наук» – тонкими та менш помітними. Відповідно, в майбутньому будуть розвиватися дві «Фундації» – перша, що базується на єдиному політичному союзі та розвиненою «фізичною наукою» і друга Фундація, в основі якої «ментальна» наука і створений нею правлячий клас для першої Фундації. Майбутнє людства бачиться А. Азімову цілісним феноменом, монолітність якого забезпечується тим, що за будь-якого сценарію майбутнього центральною діючою фігурою буде Людина з притаманними їй буттєвими інтенціями, силу та інтенсивність яких можна тільки передбачити – що, власне і бачиться ключовим дослідницьким реченням у філософсько-антропологічних візіях Айзека Азімова.

Висновки. Вказані проблеми і тенденції дають підстави зробити висновки стосовно того, що смислова «партитура» філософсько-антропологічних ідей А. Азімова звучить по-новому відповідно до реалій ХХ століття, доповнюючись новими сенсами та контекстами – і це один із показників якості художньо-філософського твору, якому судиться жити не одне століття. Це безумовно доводить філософську затребуваність, наукову евристичність і культурну значущість художнього та філософського спадку письменника-фантаста. Філософська антропология А. Азімова, яка утворює світоглядну основу його фантастичних творів, зокрема – циклу про Фундацію, дозволяє підтримувати гнучку межу між найсміливішою фантазією та реальною перспективою збереження й розвитку різних форматів буття людини не тільки на планеті Земля, але й безкінечно далеко за її межами – у Великому Космосі.

Список використаної літератури

1. Moor J. Four Kinds of Ethical Robots. *Philosophy Now*. 2009. Vol. 72. P. 12-14.
2. Akhmedov R. Sh. Social and philosophical ideas through heterotopia: Asimov, Dick and Mieville. *Gap Bodhi Taru A Global Journal Of Humanities*. 2020. Vol. III. Iss. III. May – July. PP. 32-39.
3. Vairapandi M. The Tragic End of Humanity and How to Deal with the Cosmic Joke of Chaos: Isaac Asimov's «Foundation» Prequels and Dan Simmons' «Hyperion» Cantos in Conversation with Complexity Theory. Washington, D.C., 2018. 85 p.
4. Gunn J. Isaac Asimov: The Foundations of Science Fiction Paperback. Lanham (MD): Scarecrow Press, 2005. 288 p.
5. Likhodzievskiy A. S., Akhmedov R. S. Transformation of society in Isaac Asimov's fiction. *Guliston davlat universiteti axborotnomasi. Gumanitar – ijtimoiy fanlar seriyasi*. 2020. № 3. С. 39-46.

6. Asimov I. *The Roving mind: a panoramic view of science, technology, and the society of the future*. New York: Prometheus Books, 1983. 350 p.
7. Asimov I. *Today and tomorrow and...* Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc, 1973. 321 p.
8. Азімов А. Фундація. Х.: КСД, 2017. 224 с. URL: <https://mir-knigi.net/uk/fantastika/4000-fundacija-ajzek-azimov.html>
9. Scheler M. *Mensch und Geschichte*. Zürich (CH): Verlag der Neuen Schweizer Rundschau, 1929. 59 p.
10. Азімов А. Друга Фундація. Х.: КСД, 2017. 224 с. URL: <https://mir-knigi.net/uk/fantastika/4256-druga-fundacija-ajzek-azimov.html>
11. Азімов А. Фундація та імперія. Х.: КСД, 2017. 224 с. URL: <https://mir-knigi.net/uk/fantastika/5129-fundatsiya-ta-imperiya.html>

**ISAAC AZIMOV'S PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY:
EXISTENTIAL INTENTIONS OF *HOMO FUTURUS*
IN THE CYCLE «FOUNDATION»**

Serhii Kostiuchkov

Kherson State University,

Faculty of Psychology, History and Sociology,

Department of Philosophy, Sociology and Social Work

University str., 27, 73000, Kherson, Ukraine

The urgency of the topic is due to the philosophical and anthropological content of the texts of science fiction novels of English-speaking writers of the twentieth century. In this aspect, the creative legacy of the American writer Isaac Azimov, author of more than 500 fiction works, deserves special attention, among which a series of novels with the unifying title «Foundation» occupies a special place. The aim is to substantiate the philosophical and anthropological context of the novels of the cycle «Foundation» with a focus of research on the existential intentions of the man of the future in the process of settling in outer space. The results of the study are the disclosure of textual, artistic features of science fiction works by A. Azimov, specifically – a series of novels «Foundation», which can be used as a research base for certain aspects of philosophical anthropology. It is shown that the works of science fiction writers, in addition to promising life of human communities or individuals related to adventures in space, appear as an attempt at philosophical and anthropological understanding of the specifics of human existence, its manifestations and aspirations in extraordinary space. It was found that A. Azimov sees spirituality as the existential choice of the man of the future (*homo futurus*): it is able to overcome brute force, but is not capable of pressure; Due to the growth of such opposing forces as regionalism or nationalism, spirituality cannot prevail for long, but A. Azimov sees no other alternative for the man of the future. The writer is confident that humanity in the future will reach a state where the flowering of science and technology will reach maximum convergence with the comprehensive development of man – spiritual, intellectual and physical. The teleological nature of A. Azimov's philosophical anthropology is shown: the man of the future in his interpretation is not a posthuman, whose biological nature will change so radically as a result of the development of new technologies that we can talk about the destruction of the most key anthropological characteristics. to consider a person in the modern sense of the word. The conclusion is made about the philosophical demand, scientific heuristics and cultural significance of the series of science fiction novels «Foundation» by the American writer Isaac Azimov.

Key words: science fiction, «Foundation», philosophical anthropology, existence, man of the future, Earth, space, fear, the unknown.